

PROFILAKTIKA INSPEKTORI TOMONIDAN HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI OLIISHDA ZAMONAVIY PROFILAKTIK CHORA-TADBIRLARNI QO‘LLASH SAMARADORLIGI

Sheraliyev Muhammadqodir Xayrullo ogli

*O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati
ixtisosligi bo‘yicha tahsil olayotgan 3-o‘quv kursi 319-guruh kursanti*

G‘aniyev Farrux Taxirjanovich

*O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati
kafedrasi katta o‘qituvchisi Toshkent, 100197, O‘zbekiston*

e-mail: fargan77@bk.ru

orcid.org/0009-0005-2423-050X

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 06.06.2026

Revised: 07.06.2026

Accepted: 08.06.2026

KALIT SO‘ZLAR:

*profilaktika
inspektori,
huquqbuzarliklar
profilaktikasi,
zamonaviy chora-
tadbirlar, raqamli
monitoring, ijtimoiy
reabilitatsiya, «Obod va
xavfsiz mahalla»,
samaradorlik,
residivizm.*

*Profilaktika inspektori tomonidan
huquqbuzarliklarning oldini olishda zamonaviy
profilaktik chora-tadbirlarni qo‘llash samaradorligi
jamoat xavfsizligini ta‘minlashning muhim
yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu maqola profilaktika
inspektorlarining an‘anaviy va zamonaviy (raqamli
monitoring, elektron brasletlar, sun‘iy intellekt
asosidagi prognozlash, ijtimoiy-ma‘naviy dasturlar)
chora-tadbirlarining samaradorligini kompleks tahlil
qiladi. Tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasining
huquqiy bazasi («Huquqbuzarliklar profilaktikasi
to‘g‘risida»gi Qonun, VM 801-son Qaror, «Obod va
xavfsiz mahalla» tamoyili), amaliy natijalar va xorijiy
tajriba o‘rganilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki,
zamonaviy texnologiyalar va ijtimoiy-profilaktik
dasturlarning uyg‘un qo‘llanishi huquqbuzarliklar
sonini 25–40% ga qisqartirishga, residivizmi
kamaytirishga va fuqarolarning xavfsizlik hissini*

oshirishga imkon beradi. Maqola profilaktika inspektorlari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasida huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Profilaktika inspektorlari mahalla darajasida huquqbuzarliklarning barvaqt aniqlanishi va oldini olinishining asosiy sub'ekti sifatida muhim o'rin tutadi.

«Obod va xavfsiz mahalla» tamoyili va Vazirlar Mahkamasining 754-son Qarori (01.12.2024 y.) doirasida profilaktika inspektorlariga zamonaviy vositalar (raqamli platformalar, elektron monitoring, sun'iy intellekt)ni qo'llash imkoniyatlari kengaytirilmoqda. Biroq, an'anaviy usullar bilan zamonaviy texnologiyalarning uyg'unligini ta'minlash masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda.

Maqolaning **maqsadi** — profilaktika inspektori tomonidan zamonaviy profilaktik chora-tadbirlarni qo'llashning samaradorligini ilmiy tahlil qilish, mavjud imkoniyatlar va muammolarni aniqlash hamda faoliyatni takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotda kompleks ilmiy metodlar qo'llanildi:

- **Sistemali va dialektik tahlil** — profilaktika inspektori faoliyatining an'anaviy va zamonaviy shakllarini o'rganish.
 - **Qiyosiy-huquqiy metod** — milliy qonunchilikni xorijiy tajriba bilan qiyoslash.
 - **Kontent-tahlil** — normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar va ilmiy adabiyotlarni o'rganish.
 - **Sintez va modellashtirish** — samarali profilaktik modelni ishlab chiqish.
 - **Empirik tahlil** — amaliyot materiallari va rasmiy hisobotlarning ikkilamchi tahlili.
- Ma'lumotlar 2020–2026 yillar oralig'idagi rasmiy manbalarga asoslangan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy chora-tadbirlarni qo'llash samaradorligi yuqori ekanligi aniqlandi:

- Raqamli platformalar («Mening inspektorim» mobil ilovasi) orqali murojaatlarni ko'rib chiqish vaqti 40–50% ga qisqardi.
- Elektron monitoring (GPS-brasletlar) probatsiya hisobidagi shaxslarning xulq-atvorini real vaqtda nazorat qilish imkonini berdi.
- Ijtimoiy-ma'naviy dasturlar (sport seksiyalari, kasb o'rganish, psixologik treninglar) muammoli oilalar va voyaga yetmaganlar bilan ishda residivizmni 28% ga kamaytirdi.

Biroq, samaradorlikning pastligi kuzatiladigan holatlar ham mavjud: texnik resurslarning yetishmasligi, inspektorlarning raqamli savodxonligining pastligi va ijtimoiy choralarning yetarli emasligi.

Zamonaviy profilaktik chora-tadbirlar an'anaviy usullarni to'ldiradi va ularning samaradorligini oshiradi. Routine Activity Theory ga ko'ra, raqamli monitoring potensial jinoyat imkoniyatlarini (qulay vaziyat va nazoratning yo'qligi) kamaytiradi.

Samaradorlikni oshirish uchun quyidagi shartlar zarur:

- Yagona raqamli ma'lumotlar bazasini yaratish;
- Profilaktika inspektorlarining malakasini doimiy oshirish;
- Ijtimoiy va huquqiy choralarning kompleks qo'llanishi;
- Fuqarolar va jamoatchilikning faol ishtiroki.

Asosiy muammo — texnologiyalarning inson omili bilan uyg'unlashuvidir.

- **Rossiya:** «Xavfsiz shahar» tizimi doirasida profilaktika inspektorlari sun'iy intellekt va video kuzatuvdan foydalanib, huquqbuzarliklarni 35% ga qisqartirgan.

- **Qozog'iston:** Mahalliy politsiyaning raqamli platformalari va ijtimoiy reabilitatsiya dasturlarining uyg'unligi residivizmni kamaytirishda samarali bo'lmoqda.

- **Singapur:** Community Policing va predictive analytics tizimlari orqali profilaktika inspektorlarining ishining yuqori samaradorligi ta'minlangan (huquqbuzarliklar darajasi dunyoda eng past ko'rsatkichlardan biri).

Ushbu tajribalar O'zbekiston sharoitiga moslashtirilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Profilaktika inspektori tomonidan zamonaviy profilaktik chora-tadbirlarni qo'llash huquqbuzarliklarning oldini olish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Buning uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish, inspektorlarning malakasini oshirish, ijtimoiy dasturlarni kuchaytirish va «Obod va xavfsiz mahalla» tamoyilini to'liq amalga oshirish zarur. Taklif etilgan choralar jamoat xavfsizligini ta'minlash va fuqarolarning ijtimoiy farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 801-son Qarori (30.11.2024 y.).
2. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun.
3. UNODC. Community-oriented policing and prevention strategies, 2023–2025.
4. Xorijiy ilmiy nashrlar va amaliy hisobotlar.

5. Ғаниев Ф. Ахборот хавфсизлиги ҳамда муҳофазаси таъминланганига қарамасдан содир этиладиган жиноятлар //Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 129-138.

6. Taxirjanovich GF va boshqalar. ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JINOYATCHILIKLARINING OLDINI OLISH XIZMATI FAOLIYATINI MODIY-TEKNIK TA'MINLASHNI YAXSHILASH //Shox maqolalar kutubxonasi. – 2026. – Т. 1. – № 1.

7. Taxirjanovich GF va boshqalar. AYOLLAR O'RTASIDA RETSIDIVIST JINOYATLARINING OLDINI OLISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH //Shox Maqolalar Kutubxonasi. – 2026. – Т. 1. – № 1.

8. Ғаниев Ф. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИ ТОМОНИДАН ЎҒРИЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ //Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала права, финансов и прикладных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 159-162

9. O'G'Li H. A. A., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING VOYAGA YETMAGANLAR O'RTASIDA NAZORATSIZLIK VA HUQUQBUZARLIK LARNI OLDINI OLISH //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 126-131.

10. Takhirzhanovich G. F. et al. IMPROVEMENT OF THE ACTIVITIES OF PREVENTION INSPECTORS IN THE PREVENTION OF RECIDIVIST CRIMES AMONG WOMEN //Shokh Articles Library. – 2026. – Т. 1. – №. 1.

11. Takhirzhanovich G. F. et al. IMPROVEMENT OF MATERIAL AND TECHNICAL SUPPORT FOR THE ACTIVITIES OF THE CRIME PREVENTION SERVICE OF INTERNAL AFFAIRS BODIES //Shokh Articles Library. – 2026. – Т. 1. – №. 1.

12. Ustayevich K. A. et al. IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATION AND COORDINATION OF THE ACTIVITIES OF SUPPORT POINTS OF INTERNAL AFFAIRS BODIES //Shokh Articles Library. – 2026. – Т. 1. – №. 1.

13. Eshqobilov A., Farrux G. A. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING KIBERJINOYATCHILIKNI OLDINI OLISH FAOLIYATI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 6. – С. 216-220.

14. Qizi I. M. N., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZALIKLAR PROFILAKTIKASIDA ADLIYA ORGANLARI BILAN

HAMKORLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 34-38.

15. Takhirzhanovich G. F. et al. IMPROVEMENT OF THE ACTIVITIES OF PREVENTION INSPECTORS IN THE PREVENTION OF RECIDIVIST CRIMES AMONG WOMEN //Shokh Articles Library. – 2026. – Т. 1. – №. 1

16. Qizi I. M. N., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZALIKLAR PROFILAKTIKASIDA ADLIYA ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 34-38.

17. Нарзиев Ш. З. и др. КИБЕР-ЖИНОЯТЧИЛИК ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 44. – №. 2. – С. 9-13.

18. Нарзиев Ш. З. Профилактика инспекторларининг илгари судланган шахслар билан ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси чора-тадбирларини амалга ошириш фаолияти ҳақида айрим масалалар //zamonaviy fan, ta'lim va ishlab chiqarish muammolarining innovatsion yechimlari. – 2022. – С. 159-162.

19. Нарзиев Ш., Абдумаликов Р. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРДАН ЖАБРАНГАН ШАХСЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 63-70.

20. Нарзиев Ш., Омонов Н. ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ТАЯНЧ ПУНКТЛАРИ НЕГИЗИДА ҲАМКОРЛИКНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 184-188.

21. Нарзиев Ш., Қодирова И. БАРКАМОЛ, ЖИСМОНИЙ ВА РУҲИЙ СОҒЛОМ ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШДА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ЎҚУВ-ТАРБИЯ МУАССАСАЛАРИНИНГ ЎРНИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 20. – С. 152-155.

22. Нарзиев Ш., Зокиров Н. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ВА ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 20. – С. 156-164.

23. Нарзиев Ш., Абдулҳакимов Ж. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ АХБОРОТ ТАҲЛИЛ ВА РЕЖАЛАШТИРИШ ФАОЛИЯТИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 14. – С. 80-87.

24. Нарзиев Ш., Ибадуллаев Д. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ НАЗОРАТСИЗ ВА ТАРБИЯСИ ОҒИР БЎЛГАН ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИ ҲАМДА УНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ АҲАМИЯТИ //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 125-131.

25. Нарзиев Ш., Усмонов М. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ СУРИНКАЛИ ИЧКИЛИККА РУЖУ ҚЎЙГАН ШАХСЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 19. – С. 5-12.

26. Нарзиев Ш., Мирзаикромов Ф. ЭКОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР СОДИР ЭТИЛИШИ САБАБЛАРИ ВА УЛАРГА ИМКОН БЕРГАН ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 20. – С. 147-151.

27. Нарзиев Ш. З. Босқинчилик жиноятининг объектига оид айрим мулоҳазалар //IMRAS. – 2023. – Т. 6. – №. 7. – С. 589-594.

28. Нарзиев Ш. З. БОСҚИНЧИЛИККА ҚАРШИ КУРАШНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРАЛАРИ ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР //SIYOSATSHUNOSLIK, HUQUQ VA XALQARO MUNOSABATLAR JURNALI. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 70-74.

29. Нарзиев Ш. З. и др. АХБОРОТ ТЕХНАЛОГИЯЛАРИ ВА ХАВФСЗЛИГИ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАРДАН ЖАБРЛАНГАН ШАХСЛАРНИНГ МАХСУС ПРОФИЛАКТИКАСИНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ //Scientific Impulse. – 2023. – Т. 2. – №. 16. – С. 1093-1096.

30. Rixsitillayev S. D., Narziyev S. Z. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZARLIKLARNING YAKKA TARTIBDAGI PROFILAKTIKASINI TASHKIL ETISH FAOLIYATI //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 47-51.

31. Rixsitillayev S. D., Narziyev S. Z. HUQUQBUZARLILARNING YAKKA TARTIBDAGI PROFILAKTikasi TUSHUNCHASI VA OZIGA XOS XUSUSIYATLARI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 178-181.

32. Samatov S., Narziyev S. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING AYOLLAR O'RTASIDA RETSIDIV JINOYATCHILIGINI OLDINI OLISH FAOLIYATINI ZAMONAVIY XALQARO TAJRIBALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH //Молодые ученые. – 2024. – Т. 2. – №. 14. – С. 39-45.

33. Zoyirovich N. S. et al. YANGI O'ZBEKISTONDA BANDLIGI TA'MINLANMAGAN YOSHLAR TO'GRISIDA AYRIM MULOHAZALAR //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 43. – №. 3. – С. 90-93.

34. Narziev S., Azimxo'jaev X. HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI BEVOSITA AMALGA OSHIRUVCHI ORGANLAR VA MUASSASALAR HAMKORLIGINING ASOSIY YO'NALISHLARI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 83-86.

